

БОНДАРЕНКО
Ольга Михайлівна

УДК 657.21

МАСЮК
Ірина Ігорівна
i0631097180@gmail.com

**МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ.
ФОРМУВАННЯ ТА СПИСАННЯ
ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ
ЗАБОРГОВАНОСТІ**

**AUDIT METHODOLOGY. FORMATION
AND WRITE-OFF OF RECEIVABLES AND
PAYABLES**

к. е. н., доцент, Національний
авіаційний університет

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.7.2>

студентка, Національний
авіаційний університет

BONDARENKO Olha Mykhailivna – PhD in Economics, Associate Professor, National Aviation University

MASIUK Iryna Ihorivna – student, National Aviation University

Частка дебіторської і кредиторської заборгованості у структурі балансу має високий відсоток, що безумовно впливає на виробничі процеси загалом. Кожна дебіторська заборгованість є чієюсь кредиторською заборгованістю і навпаки. Кожне підприємство стикалося з невиплатою боргів у будь-якому напрямку. Розглянуто контроль над розрахунками з контрагентами і процедуру списання та формування безнадійної дебіторської та кредиторської заборгованості.

* * *

Доля дебиторской и кредиторской задолженности в структуре баланса имеет высокий процент, безусловно влияет на производственные процессы в целом. Каждая дебиторская задолженность является чьей-то кредиторской задолженностью и наоборот. Каждое предприятие сталкивалось с невыплатой долгов в любом направлении. В данной статье мы рассмотрим контроль за расчетами с контрагентами и процедуру списания и формирования безнадежной дебиторской и кредиторской задолженности.

* * *

Introduction. The share of receivables and payables in the structure of the balance sheet has a high percentage, which certainly affects the production process as a whole. Every receivable is someone's accounts payable and vice versa. Each company faced non-payment of debts in any direction. In this article, we will consider the control over settlements with counterparties and the procedure for writing off and forming bad receivables and payables.

The purpose of the paper is to study the audit process at the enterprise in the section of receivables and payables. Identify the processes of writing off bad debts.

Results. The audit of accounts payable and receivable is relevant in connection with the introduction of the International Accounting Standards in the management of the enterprise, the constant change in the legal framework of Ukraine. Settlements with debtors and creditors for goods and services have a significant impact on the functional activities of the enterprise, so when the audit firm checks all the nuances of accounting in this area, the main factor of fair conclusions is the provision of reliable information. The main source of information is financial statements, where receivables have a significant share in the assets of the balance sheet, and accounts payable in the liabilities of the balance sheet.

Conclusion. Debt write-off is an important component in settlements with counterparties. More often than not, we are faced with bad debts. For the correctness of the display of information and write-off of receivables, the company creates a reserve of doubtful debts, which is reflected in account 38 "Reserve of doubtful debts". To write off accounts payable, the company must have important evidence, documents that are approved in accordance with the law.

Ключові слова: заборгованість, дебітори, кредитори, зобов'язання, резерв, аудит

Ключевые слова: задолженность, дебиторы, кредиторы, обязательства, резерв, аудит

Keywords: debt, debtors, creditors, liabilities, reserve, audit

ВСТУП

Аудит кредиторської та дебіторської має актуальність у зв'язку з впровадженням в управління підприємством Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, постійною зміною у законодавчій базі України. Розрахунки з дебіторами і кредиторами за товари і послуги мають значний вплив на функціональну діяльність підприємства, тому при перевірці аудиторською фірмою всіх нюансів ведення бухгалтерського обліку у даній сфері, основним фактором справедливих висновків є надання достовірної інформації. Основне джерело інформації – це фінансова

звітність, де дебіторська заборгованість має значну частку в активі балансу, а кредиторська заборгованість у пасиві балансу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті теоретична основа опирається на наукові дослідження, періодичні видання, дані статистики, законодавчі акти та нормативні документи Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Президента України на економічну тему. Для проведення дослідження використано методи діалектичного синтезу та аналізу, історичний та логічний підходи.

МЕТА роботи є дослідження процесу аудиту на

підприємстві у розділі дебіторської та кредиторської заборгованості. Виявити процеси списання безнадійної заборгованості.

РЕЗУЛЬТАТИ

Проведення контролю дебіторської та кредиторської заборгованості надає впевненості користувачам фінансової звітності, стосовно законності, повноти, достовірності та реальності заборгованості наявної на підприємстві.

Використання концептуальних основ у проведенні аудиту заборгованостей є об'єктивним методом, який дозволяє в аудиторському висновку підтвердити достовірність наведеної інформації про дебіторську і кредиторську заборгованість.

Найвагоміша складова фінансової звітності – це стан розрахунків на підприємстві між кредиторами і дебіторами.

Розрахунки здійснюються у більшості випадків через банківські установи, шляхом безготівкового перерахування коштів, бартеру або погашення боргових зобов'язань.

Таким чином, вважаємо, що до основних завдань аудиторської перевірки розрахунків можна віднести:

1. Підтвердження реальності існуючих зобов'язань підприємства.
2. Встановлення наявної простроченої заборгованості.
3. Перевірка заборгованості, у якій сплинув термін позовної давності.
4. Контроль за списанням заборгованості, термін позовної давності якої закінчився.
5. Перевірка правильності ведення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості залежно від прийнятого методу визначення та видів реалізації.
6. Встановлення порядку списання заборгованостей.

Розглянемо більш детально порядок формування та списання дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві.

Під час своєї господарської діяльності кожне підприємство, яке займається реалізацією продукції (робіт, послуг) у майбутньому мати неплатоспроможних контрагентів. Внаслідок чого підприємство отримує дебіторську заборгованість, яка з часом стає простроченою. За ходом перебігу такого боргу (оплати невеликими сумами або повним призупиненням оплати) потрібно проводити постійний контроль. Тому для коректного відображення такого зобов'язання в обліку необхідно її розподіляти на поточну та безнадійну заборгованість.

Згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», поточна дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, яка виникає у ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу [3].

Слід зазначити, що поточна дебіторська заборгованість, що визнається фінансовим активом, яка відображається у балансі за чистою реалізаційною вартістю. Це не стосується придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу, а також якщо заборгованість визнається сумнівною, а не безнадійною [3].

Опираючись на законодавчу базу, кожний суб'єкт господарювання повинен формувати резерв сумнів-

них боргів. Тобто, якщо на підприємстві є поточна дебіторська заборгованість, що є фінансовим активом, то на неї підприємство складає резерв сумнівних боргів. Але існують і виключення. Підприємство може не формувати резерв сумнівних боргів у тому випадку, якщо не існує довгострокової дебіторської заборгованості, або під час оплати авансу за товари (роботи і послуги), дебіторська заборгованість не є фінансовим активом і підприємство не отримало зокрема кошти.

Резерв створюють на кожну дату балансу, тобто щоквартально. Кожного разу сума може змінюватися, це залежить від вартості дебіторської заборгованості.

Таким чином, на дату балансу підприємство повинне розрахувати і відобразити у звітності чисту реалізаційну вартість поточної дебіторської заборгованості. І для того щоб мати достовірні дані, підприємство створює і обчислює резерв сумнівних боргів. Такі дії допоможуть у фінансовій звітності не завищати суму дебіторської заборгованості і не зменшувати витрати на створення резерву сумнівних боргів.

Під час списання безнадійної дебіторської заборгованості потрібно її правильно відобразити в податковому і бухгалтерському обліку.

У бухгалтерському обліку згідно ПСБО 10, безнадійна дебіторська заборгованість визначається тоді, якщо існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності [3].

У податковому обліку дане визначення згідно зі ст.14 ПКУ має інше значення та відповідає таким ознакам [1]:

- заборгованість за зобов'язаннями, строк позовної давності яких минув;
- прострочена заборгованість осіб, які у судовому порядку визнані безвісно відсутніми, оголошені померлими;
- прострочена понад 180 днів заборгованість особи, розмір сукупних вимог кредитора за якою не перевищує мінімально встановленого законодавством розміру безспірних вимог кредитора для порушення провадження у справі про банкрутство, а для фізичних осіб – заборгованість, що не перевищує 25 % мінімальної заробітної плати (у розрахунку на рік), встановленої на 1 січня звітного податкового року (у разі відсутності законодавчо затвердженої процедури банкрутства фізичних осіб);
- контрагента визнано банкрутом або припинена діяльність у зв'язку із ліквідацією;
- сума залишкового призового фонду лотереї станом на 31 грудня кожного року;
- заборгованість не може бути погашення внаслідок нестачі майна контрагента, навіть у випадку притягнення його до відповідальності через суд;
- заборгованість, яку неможна стягнути через стихійне лихо, підтверджене згідно порядку визначеним законодавством;
- заборгованість суб'єктів господарювання, визнаних банкрутами у встановленому законом порядку або припинених як юридичні особи у зв'язку з їх ліквідацією.

Для достовірної інформації щороку, інколи й частіше, підприємство складає акт звірки взаєморозрахунків зі своїми контрагентами. І лише у випадку, якщо пройшов термін позовної давності підприємство може

списувати дану заборгованість.

Під час перевірки аудитор залежно від того чи попередньо в обліку створювалися резерви перевіряє списання безнадійної дебіторської заборгованості двома способами.

Спочатку під час списання потрібно орієнтуватися на правила бухгалтерського обліку. А саме, коли резерв був відсутній, то списання проводять за наступною господарською операцією: Дт 944 Кт 361.

У податковому обліку списання безнадійної заборгованості буде доцільним для тих підприємств, де складають декларацію з податку на прибуток з додатком на різниці.

На підставі Інструкції № 291 під час формування резерву сумнівних боргів потрібно проводити запис: Дт 944 Кт 38 [2].

За умови виключення з активів безнадійної дебіторської заборгованості, потрібно зменшити розмір резерву сумнівного боргу. Списання безнадійної дебіторської заборгованості відображається за допомогою проведення Дт 38 Кт 36.

Списана дебіторська заборгованість обліковується на позабалансовому субрахунку 071 «Списана дебіторська заборгованість» і списується не менш ніж через три роки з дати списання, щоб дослідити зміну майнового стану боржника. Із субрахунку 071 заборгованість списується у випадку погашення, або у випадку закінчення терміну такої заборгованості.

Коли потрібно відкоригувати у балансі зменшення суми резерву сумнівних боргів, то в обліку проводиться запис: Дт 38 Кт 719.

Під час проведеного дослідження, нами було встановлено, що контроль за дебіторською заборгованістю може призвести до позитивного результату і удосконалення самої організації за таких умов:

1. Встановити термін для повернення боргу, його розмір, знижки та штрафні санкції.
2. Проаналізувати, яких клієнтів не бажано втрачати.
3. Визначити кількість боржників, у яких вже потрібно вимагати оплати.
4. Встановити групу товарів, по якій частіше за все виникає заборгованість.

Перевірка цих пунктів допоможе визначити, з якими дебіторами потрібно працювати, а яких краще уникати. У будь-якому випадку підприємство не може вберегти себе від небажаних витрат, тому альтернативою може виступити спосіб оплати:

- аванс у вигляді цінних паперів чи інших активів, що можна перевести у грошову форму;
- бартер товарно-матеріальних цінностей.

Майже кожне підприємство має у розпорядженні запозичені кошти, тобто кредиторську заборгованість. З погляду фінансової стабільності кредиторська заборгованість є джерелом для формування грошових засобів для суб'єкта господарювання і являється складовою господарських операцій. Часто підприємство позичає кошти і залучає їх в обіг для погашення старих зобов'язань. Так як кошти не використовуються у виробничих цілях – це впливає на фінансовий результат.

Згідно з нормативною базою немає конкретного закону, який би примушував оплатити власні договірні зобов'язання, і це дозволяє ухилятися від боргових зобов'язань.

У кредиторській заборгованості немає поняття «безнадійна заборгованість», але за ПСБО 11 «Зобов'язання» доходом визнається сума зобов'язання, яку не потрібно погашати. Вона може виникнути у випадках ліквідації кредитора чи закінчення терміну позивної давності. Звичайно, ліквідація кредитора не є підставою для невиплати своїх боргів, доцільніше отримати письмову згоду від контрагента з погодженням з невиплатою заборгованості.

Позивна давність – це термін, протягом якого підприємство звертається до суду з вимогою відстояти своє цивільне право чи інтерес. Загальний термін позивної давності становить три роки. Звичайно, термін може коригуватися за домовленістю сторін [4].

За безнадійної кредиторської заборгованості термін позивної давності починається з моменту, коли у кредитора є право висунути вимоги до повернення заборгованості. Кредиторська заборгованість термін позивної давності якої минув списується на підприємстві щоквартально.

Для списання кредиторської заборгованості необхідні такі документи:

- інвентаризаційний акт(акт звірки);
- наказ керівника на списання заборгованості;
- бухгалтерська довідка.

Списання кредиторської заборгованості відображається тільки в бухгалтерському обліку і у двох випадках. Це списання заборгованості до закінчення терміну позивної давності і після закінчення терміну позивної давності.

У першому випадку кредиторську заборгованість без юридичних доказів списати неможливо. Списати можна за умови, що на дату балансу заборгованість не може погашатися. Найпопулярніші причини це пробачення боргу зі сторони кредитора, документально оформлені додатковою угодою, додатком до договору чи листом. У випадку смерті контрагента може бути достатньо копії свідоцтва про смерть, але необхідно передбачити існування спадкоємця

У бухгалтерському обліку сума списаної безнадійної кредиторської заборгованості відносять до «Інших операційних доходів» і відображають проведенням Дт 631 Кт 717.

За умови списання безнадійної кредиторської заборгованості боржник списує її всю разом з податком на додану вартість на інші доходи підприємства.

ВИСНОВКИ

Для ефективного відображення інформації у фінансовій звітності, проведенні всіх бухгалтерських операцій і процесів підприємство користується послугами аудиторської фірми. Проведення аудиту повинно мати систематичний план і отримувати від клієнта достовірну інформацію, для аналізу і перевірки всієї діяльності підприємства.

Списання заборгованості є важливою складовою під час розрахунків з контрагентами. Частіше ми стикаємося з безнадійною дебіторською заборгованістю. Для коректності відображення інформації і списання дебіторської заборгованості підприємства створюють резерв сумнівних боргів, який відображається на рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів». Для списання кредиторської заборгованості підприємство повинне

мати важливі докази, документи, які затверджені згідно із законодавчою базою.

Список використаних джерел

1. Податковий Кодекс України від 05.01.2011р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>.

References

1. Tax Code of Ukraine dated 05.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (in Ukrainian)

2. Instruction on application of the Account of accounts of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations: approved by the order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 30.11.99 № 29. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>. (in Ukrainian)

3. Regulation (standard) of accounting 10 "Receivables", approved by the order of the Ministry of Finance of 08.10.99 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>. (in Ukrainian)

4. Regulation (standard) of accounting 11 "Obligations", approved by the order of the Ministry of Finance of 31.01.2000 № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>. (in Ukrainian)